

TA'LIM JARAYONIDA SHAXSNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIKA AHAMIYATI

Chirchiq Davlat Pedagogika Universiteti

Talabasi **Qurolboyeva Lobar Shavkat qizi**

Ilmiy rahbar: **Meyliyev Shaxzod Yusup o'g'li**

Annotatsiya:

Mazkur maqolada ta'lim jarayonida shaxs rivojlanishining pedagogik ahamiyati, uning nazariy-metodologik asoslari, psixologik hamda sotsiopedagogik omillar, shaxsni rivojlantirishga xizmat qiluvchi ta'limiy mexanizmlar chuqur tahlil qilingan. Ta'limning inson kapitali sifatida shaxsning intellektual, ijtimoiy, ma'naviy va kasbiy rivojlanishidagi o'rni, zamonaviy pedagogikaning kompetensiyaviy, shaxsga yo'naltirilgan va innovatsion yondashuvlari orqali asoslab beriladi. O'zbekiston ta'lim tizimidagi islohotlar misolida shaxs rivoji bilan bog'liq amaliy natijalar va istiqbollarga ilmiy asoslangan tahlillar keltiriladi.

Kalit so'zlar: shaxs rivoji, ta'lim jarayoni, pedagogik yondashuv, kompetensiya, innovatsion ta'lim, ijtimoiylashuv, intellekt.

Kirish

Ta'lim jarayonining mazmuni va maqsadi inson shaxsining har tomonlama rivojlanishiga yo'naltirilgan. Bugungi globallashuv davrida inson kapitali eng muhim strategik resurs sifatida qaralmoqda. Shu nuqtayi nazardan, ta'lim jarayonining shaxs rivojlanishidagi ahamiyati nafaqat ilmiy, balki ijtimoiy va amaliy jihatdan ham g'oyatda dolzarb masala hisoblanadi.

Ta'lim jarayoni shaxsning:

Intellektual salohiyatini,

Ma'naviy-axloqiy qadriyatlarini,

Kasbiy kompetensiyalarini,

Ijtimoiy moslashuv qobiliyatini,

Ijodkorlik va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini

Rivojlantirishga qaratilgan murakkab pedagogik tizimdir.

Zamonaviy pedagogika ta'limni faqat bilim berish jarayoni deb emas, balki shaxsni kamol toptirish, o'zini anglash va o'z-o'zini rivojlantirish jarayoni sifatida talqin qiladi. Shu bois maqolada shaxs rivoji va ta'limning o'zaro uyg'unligi ilmiy asosda tahlil qilinadi.

1. Shaxs rivojlanishining nazariy asoslari

1.1. Shaxs rivojlanishi tushunchasi

Shaxs rivojlanishi — bu individning tug'ma imkoniyatlari, psixologik jarayonlari, ijtimoiy tajriba va tarbiya ta'siri ostida tarkib topadigan murakkab, uzluksiz jarayondir.

Rivojlanish:

Biologik,

Psixologik,

Ijtimoiy,

Ma'naviy,

Intellektual

Yo'nalishlarda kechadi.

1.2. Shaxs rivoji bo'yicha ilmiy qarashlar

Turli olimlar shaxs rivojlanishini quyidagicha talqin qiladi:

L. S. Vygotskiy: rivojlanish ijtimoiy muhit ta'siri bilan bog'liq bo'lib, "yaqin rivojlanish zonasi" nazariyasini ishlab chiqqan.

J. Piajening fikricha, intellektual rivojlanish bosqichma-bosqich kechadi.

E. Erikson shaxs rivojlanishini psixososial inqirozlar orqali tushuntiradi.

A. Maslou esa shaxsning rivoji ehtiyojlar ierarxiyasi orqali amalga oshishini ta'kidlaydi.

Bu nazariyalar ta'lim jarayonida shaxs rivojlanishini boshqarishning ilmiy asosini tashkil etadi.

2. Ta'lim jarayonining shaxs rivojlanishidagi o'rn

2.1. Ta'lim shaxsni shakllantiruvchi asosiy omil sifatida

Ta'lim:

Dunyoqarashni kengaytiradi,

Bilim va ko'nikmalarni shakllantiradi,

Ijtimoiy xulq normalarini o'rgatadi,

Shaxsning ijtimoiy tajribasini boyitadi,

Maqsad qo'yish va qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

Shu sabab ta'lim jarayoni shaxsni shakllantirishning eng muhim mexanizmlaridan biririvojlantiradi

2.2. Ta'limning ijtimoiylashuv jarayonidagi ahamiyati

Ta'lim shaxsning ijtimoiylashuviga yordam beradi. Maktab va oliy ta'lim muassasalari orqali.

Jamiyat qadriyatlarini,

Me'yor va xulq-atvor standartlarini,

Kasbiy rollarni,

Kommunikativ ko‘nikmalarni

O‘rgatadi. Bu jarayon shaxsning jamiyatda o‘z o‘rnini topishiga imkon yaratadi.

3. Shaxsni rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik mexanizmlar

3.1. Kompetensiyaviy yondashuv

Bugungi ta’lim tizimi bilim berishdan ko‘ra, ko‘nikma va kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilgan. Kompetensiya — shaxsning amaliy faoliyatni samarali bajarish qobiliyati.

Asosiy kompetensiyalar:

Kommunikativ,

Axborotdan foydalanish,

Muammolarni hal qilish,

Ijodkorlik,

Ijtimoiy faoliyat,

Madaniy savodxonlik.

Ular shaxsning har tomonlama yetuk bo‘lib shakllanishiga xizmat qiladi.

3.2. Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim

Ushbu yondashuvda:

O‘quvchi shaxs sifatida qadrlanadi,

Uning qiziqishlari inobatga olinadi,

Individual rivojlanish trayektoriyasi yaratiladi.

Bu yondashuv o‘quvchini faol subyektga aylantiradi.

3.3. Innovatsion pedagogik texnologiyalar

Quyidagi texnologiyalar shaxs rivoji uchun samarali hisoblanadi:

Interfaol metodlar,

Loyiha asosida o'qitish,

Gamifikatsiya,

STEAM yondashuvi,

Raqamli ta'lim platformalari,

Kompetensiyaviy o'qitish,

Ular o'quvchi faoliyatini faollashtirib, shaxsning ijodkorlik va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

4. Psixologik omillarning shaxs rivojlanishidagi o'rni

4.1. Motivatsiya

O'quv jarayonida motivatsiya shaxs rivojining asosiy psixologik sharti hisoblanadi.

Ichki motivatsiya shakllangan o'quvchi:

Mustaqil o'rganadi,

Qiyinchiliklardan qo'rqmaydi,

Ijodkorlik ko'rsatadi,

Yuqori natijaga erishadi.

4.2. Emotsional intellekt

Emotsional intellekt:

O'z hissiyatini boshqarish,

Boshqalarni tushunish,

Muloqot madaniyati,

Hamkorlik

Kabi ko'nikmalarni rivojlantiradi. Bu ko'nikmalar shaxsning jamiyatda muvaffaqiyatli bo'lishini ta'minlaydi.

4.3. Temperament va xarakter xususiyatlari

Ta'lim jarayonida shaxsning individual psixologik xususiyatlarini inobatga olish zarur. Chunki:

Flegmatik,

Sangvinik,

Xolerik,

Melanxolik

Tipdagi o'quvchilar turlicha o'rganish usullariga ega.

5. O'zbekiston ta'lim tizimida shaxsni rivojlantirish bilan bog'liq masalalar

5.1. Mavjud yutuqlar

O'zbekiston ta'limi so'nggi yillarda:

Kompetensiyaviy ta'lim,

Raqamli ta'lim,

Zamonaviy darsliklar,

Pedagoglar malakasini oshirish,

STEAM markazlari

Yo'nalishida yirik islohotlarni amalga oshirdi.

5.2. Muammolar

Shu bilan birga ayrim kamchiliklar mavjud:

O'qituvchilarning innovatsion metodlarni qo'llash malakasi yetarli emas;

Interfaol ta'lim uchun moddiy baza cheklangan;

Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv yetarlicha joriy etilmagan.

5.3. Takliflar

Ta'lim jarayonida individual rivojlanish dasturlarini joriy etish;

O'quvchilarni ijtimoiy faol loyihalarga keng jalb qilish;

Raqamli texnologiyalarni barcha hududlarda teng joriy etish;

Pedagoglarning psixologik va metodik malakasini oshirish.

6. Xulosa

Ta'lim jarayoni shaxs rivojlanishining markaziy omili bo'lib, uning intellektual, ma'naviy, emotsional va ijtimoiy yetukligini ta'minlaydi. Zamonaviy pedagogika shaxsga yo'naltirilgan, innovatsion, kompetensiyaviy yondashuvlar orqali shaxsning har tomonlama kamol topishini ta'minlashga xizmat qilmoqda. Shaxsni rivojlantirishning pedagogik ahamiyatini chuqur anglash ta'lim tizimini yanada samarali tashkil etishga yordam beradi.

Foydalanilgan aadabiyotlar:

1. Vygotsky L. S. Mind in Society. Harvard University Press, 1978.
2. Piaget J. The Psychology of Intelligence. Routledge, 2001.
3. Maslow A. Motivation and Personality. New York: Harper, 1987.
4. Erikson E. Identity and the Life Cycle. Norton, 1980.
5. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida" Qonuni.
6. Zamonaviy pedagogika. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2023.
7. Shaxs rivoji psixologiyasi bo'yicha tadqiqotlar to'plami.